SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 318/2023-29

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho, zo sudkyne Jany Laššákovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcu Petra Molnára v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **PMaO, s. r. o.,** Aténska 9, Košice, IČO 36 732 150, zastúpenej advokátom JUDr. Ľubošom Petrovským, Štúrova 20, Košice, proti postupu Okresného súdu Banská Bystrica v konaní vedenom pod sp. zn. 64 Cb 47/2016 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Banská Bystrica v konaní vedenom pod sp. zn. 64 Cb 47/2016 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Okresnému súdu Banská Bystrica **p r i k a z u j e**, aby v konaní sp. zn. 64 Cb 47/2016 konal bez zbytočných prieťahov.

3. Sťažovateľke **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie v sume **1 000 eur**, ktoré **j e** Okresný súd Banská Bystrica **p o v i n n ý** zaplatiť jej do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Sťažovateľke **p r i z n á v a** náhradu trov právneho zastúpenia v sume **442,38 eur**, ktorú **j e p o v i n n ý** Okresný súd Banská Bystrica zaplatiť právnemu zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkový stav veci a argumentácia sťažovateľky

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 18. apríla 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov

podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Okresného súdu Banská Bystrica (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 64 Cb 47/2016 (ďalej len „napadnuté konanie“). Sťažovateľka zároveň navrhuje, aby ústavný súd vydal nález, ktorým by okresnému súdu prikázal konať v napadnutom konaní bez zbytočných prieťahov, priznal jej finančné zadosťučinenie v sume 7 000 eur a náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 318/2023-13 zo 14. júna 2023 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľky v celom rozsahu.

3. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľka sa návrhom doručeným 9. mája 2015 Okresnému súdu Košice I domáhala vydania platobného rozkazu na zaplatenie finančnej sumy s príslušenstvom. Platobný rozkaz zo 16. decembra 2015 napadol žalovaný odporom a na základe jeho námietky miestnej príslušnosti bol spis predložený *„v januári 2016“* okresnému súdu. Na pojednávaní 12. októbra 2018 vydal okresný súd rozsudok, ktorý sťažovateľka napadla odvolaním. Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) uznesením zrušil rozsudok okresného súdu v časti výroku o zamietnutí žaloby a náhrady trov konania. Uznesenie krajského súdu bolo právnemu zástupcovi sťažovateľky doručené 6. augusta 2019.

4. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti namieta opakovanú nečinnosť okresného súdu v napadnutom konaní. Prvé obdobie nečinnosti v trvaní viac ako jedného roka nastalo od 16. mája 2017 do 15. júna 2018, keď okresný súd *„vytýčil ďalšie“* pojednávanie, ktoré bolo odročené. Následne od doručenia uznesenia krajského súdu je okresný súd *„už takmer štyri roky absolútne nečinný, neurobil jediný úkon.“*. Poukázala na predmet konania (zaplatenie ceny za vykonané dielo) a skutočnosť, že *„žalovaný rozporoval rozsah diela, vykonanie zvarov“*. Sťažovateľka navrhla vypočutie svedkov, ktorí dielo, resp. jeho jednotlivé časti vykonávali. Vzhľadom na odstup času od vykonania diela si už svedkovia *„zrejme nebudú pamätať a hrozí tak“*, že z dôvodu prieťahov v napadnutom konaní sťažovateľka neunesie dôkazné bremeno a súdny spor prehrá. Skutočnosť, že okresný súd takmer po ôsmich rokoch vo veci právoplatne nerozhodol, vyvoláva u sťažovateľky stav právnej neistoty.

II.
Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

5. V podaní doručenom ústavnému súdu 25. júla 2023 podpredsedníčka okresného súdu uviedla, že v napadnutom konaní bol rozhodnutím krajského súdu z 26. júna 2019 zrušený rozsudok okresného súdu z 12. októbra 2018 a vec mu bola vrátená na ďalšie konanie. Rozhodnutie krajského súdu sa stalo právoplatným 19. augusta 2019 a 2. septembra 2019 bola vec pridelená zákonnej sudkyni. Od pridelenia veci až do podania ústavnej sťažnosti nebol vo veci vykonaný žiadny úkon a došlo teda k nečinnosti okresného súdu v napadnutom konaní. Na ťarchu okresného súdu nemožno objektívne pričítať obdobie mimoriadnych opatrení v súvislosti s ochorením COVID-19 od marca 2020 do februára 2022, ktoré príslušné súdy nemohli ovplyvniť a bolo im značne sťažené

vykonávanie procesných úkonov. K náprave v napadnutom konaní došlo v reakcii na podanú ústavnú sťažnosť, keď zákonná sudkyňa bez väčšieho odkladu nariadila termín pojednávania na 6. október 2023.

5.1. K vyjadreniu podpredsedníčky okresného súdu bolo priložené aj vyjadrenie zákonnej sudkyne, ktorá uviedla, že spis je bol z dôvodu odchodu pôvodnej zákonnej sudkyne na krajský súd pridelený náhodným výberom 2. septembra 2019. Vo veci nebol vykonaný žiadny úkon. Až 21. júla 2023 bol nariadený termín pojednávania na 6. október 2023, na ktorý okresný súd predvolal právnych zástupcov obidvoch sporových strán a sťažovateľku, ktorú zároveň vyzval, aby oznámila, či trvá na výsluchu svedkov, a oznámila ich aktuálne adresy. Podľa zákonnej sudkyne zistená nečinnosť bola spôsobená výlučne jej pracovnou zaneprázdnenosťou vzhľadom na to, že v senáte vybavuje viac druhov pridelenej agendy, v ktorej je potrebné tiež konať. Poukázala aj na obdobie od marca 2020 do februára 2022, ktoré sa vyznačovalo prijatými protipandemickými opatreniami, ktoré svojím spôsobom obmedzovali možnosť prejednávania vecí na pojednávaniach. Počas tohto obdobia narástol počet vecí, v ktorých okresný súd nepojednával a bolo potrebné v nich konať nariadením termínu pojednávania. Taktiež uviedla, že sťažovateľka dosiaľ nepožiadala ani neurgovala okresný súd o nariadenie termínu pojednávania v prejednávanej veci, hoci mala možnosť tak urobiť. Podľa jej názoru je bežnou praxou právnych zástupcov, ale aj priamo sporových strán, že urgujú súd o konanie a v prípade, že by sťažovateľka tiež tak urobila, mohla eliminovať dĺžku nečinnosti okresného súdu, ktorý by určite na základe takéhoto jej podnetu nezostal nečinný. Podľa názoru zákonnej sudkyne k podaniu ústavnej sťažnosti tak nemuselo dôjsť.

6. V rámci repliky sťažovateľka v podaní doručenom ústavnému súdu 7. augusta 2023 opätovne poukázala na opakované obdobia nečinnosti okresného súdu. V ďalšom uviedla, že zaťaženosť súdu, resp. sudcu nie je objektívnym dôvodom na konanie s prieťahmi a nezbavuje súd zodpovednosti za dodržiavanie základných práv a slobôd. Podľa názoru sťažovateľky má okresný súd konať samostatne a nezávisle od toho, či strana konania podala alebo nepodala urgenciu alebo sťažnosť predsedovi súdu. Nesúhlasí s obranou okresného súdu o obmedzenej možnosti nariadiť vo veci pojednávanie v čase vyhláseného núdzového stavu a s prihliadnutím na príslušné právne predpisy zastáva názor, že pojednávanie bolo možné počas obdobia od marca 2020 do februára 2022 vykonať.

III.
Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

7. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskami účastníkov konania dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

8. Predmetom konania pred ústavným súdom po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie je rozhodovanie o tom, či postupom okresného súdu v napadnutom konaní a jeho nečinnosťou došlo k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

9. Pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov vychádza ústavný súd zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstráni. K vytvoreniu želateľného stavu, t. j. stavu právnej istoty, dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04, III. ÚS 154/06, II. ÚS 438/2017, II. ÚS 118/2019). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

10. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prieťahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (I. ÚS 41/02, III. ÚS 111/02, IV. ÚS 99/07) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP“) ústavný súd v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu prerokúvanej veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľov (IV. ÚS 187/07, III. ÚS 241/2017, I. ÚS 477/2020, II. ÚS 573/2022). Podľa rovnakých kritérií postupoval ústavný súd aj v danom prípade.

11. Pokiaľ ide o kritérium, ktorým je právna a faktická zložitosť veci, ústavný súd konštatuje, že dĺžka posudzovaného konania nebola závislá od skutkovej zložitosti veci. Po právnej stránke možno danú vec, t. j. rozhodovanie súdu o návrhu na zaplatenie finančnej sumy ako ceny za vykonané dielo, považovať za štandardnú, nijako sa nevymykajúcu bežnej rozhodovacej činnosti všeobecných súdov. Ústavný súd nezistil, a ani účastníci konania nepoukázali na žiadnu skutočnosť, ktorá by odôvodňovala záver o právnej alebo skutkovej zložitosti veci.

12. Pri hodnotení ďalšieho kritéria, teda správania sťažovateľky v preskúmavanej veci, ústavný súd zo zapožičaného súdneho spisu zistil, že aj sťažovateľka prispela svojím správaním k celkovej dĺžke napadnutého konania. Ústavný súd v tomto poukazuje na opakované žiadosti sťažovateľky, resp. jej právneho zástupcu o odročenie nariadených pojednávaní, ktoré okresný súd z dôvodu neprítomnosti jej právneho zástupcu musel odročiť (pojednávania nariadené na 9. september 2016 a 21. september 2018). Aj pojednávanie nariadené na 16. máj 2017 bolo na základe žiadosti sťažovateľky (deň pred termínom pojednávania, pozn.) zrušené z dôvodu, že tá nevie zabezpečiť navrhovaných svedkov, ktorých žiadala vypočuť. Ďalšou okolnosťou signalizujúcou určitý podiel sťažovateľky ako strany sporu na predĺžení napadnutého konania narušením jeho plynulosti bol jej návrh z 19. októbra 2016 o čiastočnom späťvzatí žaloby. Uvedené okolnosti nepochybne mali dopad na celkovú dĺžku trvania napadnutého konania, na čo ústavný súd prihliadol pri úvahe o výške finančného zadosťučinenia.

13. Napokon sa ústavný súd zaoberal aj tretím hodnotiacim kritériom, teda postupom okresného súdu v napadnutom konaní. Z preskúmania obsahu ústavnej sťažnosti a súdneho spisu vyplynuli pre ústavný súd zistenia, že v postupe okresného súdu v napadnutom konaní existujú obdobia dlhodobej nečinnosti. Prvé obdobie nečinnosti v trvaní približne 11 mesiacov bolo zistené od 6. júla 2017, keď bol po predchádzajúcom zrušení termínu pojednávania predložený návrh sťažovateľky na osobný výsluch svedkov, do 15. júna 2018, keď okresný súd nariadil termín ďalšieho pojednávania. Následne druhé obdobie nečinnosti okresného súdu trvalo približne od septembra 2019 do 21. júla 2023, keď okresný súd nariadil pojednávanie. V súhrne možno konštatovať, že celková doba napadnutého konania, za ktoré nesie okresný súd zodpovednosť z dôvodu svojej nečinnosti, predstavuje takmer 5 rokov. Vzhľadom na celkovú dĺžku napadnutého konania (viac ako 7 rokov) a štádium, v akom sa napadnuté konanie nachádza (nie je právoplatne rozhodnuté o časti žaloby), nie je možné akceptovať tento stav ako postup v súlade s označeným základným právom sťažovateľky.

14. Obranu okresného súdu spočívajúcu v uvádzaní dôvodov, ktoré mali ako objektívne príčiny spôsobiť prieťahy v konaní, ústavný súd so všeobecným odkazom na svoju ustálenú judikatúru neakceptoval. Vysoká zaťaženosť sudcov či jednotlivých súdnych oddelení nemôžu byť na ťarchu strany sporu (účastníkov) a nemajú povahu okolnosti, ktorá by vylučovala zodpovednosť súdu, ktorý je vecne a miestne príslušný na rozhodnutie vo veci samej (II. ÚS 55/2021). V súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19 a jej vplyvom na plynulosť súdnych konaní ústavný súd konštatuje, že síce prihliada na túto objektívnu skutočnosť (napr. I. ÚS 504/2020, I. ÚS 550/2020, II. ÚS 27/2022, ÚS 111/2022), no v okolnostiach danej veci musí ústavný súd zdôrazniť, že okresný súd do uvedenia týchto opatrení do praxe (ktoré sa týkajú určených období v rokoch 2020 a 2021 a prvých dvoch mesiacoch roku 2022) mal dostatočný časový priestor (od septembra 2019, pozn.) na to, aby vykonal pojednávanie, alebo aj na samotné rozhodnutie sporu v merite veci. Čiže ani uvedené objektívne prekážky nie sú spôsobilé okresný súd zbaviť zodpovednosti za jeho opakovanú nečinnosť v napadnutom konaní.

15. Ústavný súd najmä s prihliadnutím na zjavne neprimeranú celkovú dĺžku konania, ako aj na zistené obdobia nečinnosti v postupe okresného súdu (bod 13 tohto nálezu) dospel k záveru, že v napadnutom konaní došlo k zbytočným prieťahom ústavnej intenzity, preto rozhodol, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní bolo porušené základné právo sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (bod 1 výroku tohto nálezu).

IV.
Prikázanie vo veci konať a primerané finančné zadosťučinenie

16. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd v nadväznosti na výrok uvedený v bode 1 výrokovej časti nálezu v záujme efektívnosti poskytnutej ochrany sťažovateľke prikázal okresnému súdu, aby v napadnutom konaní, v ktorom nebolo v čase rozhodovania ústavného súdu o sťažnosti sťažovateľky právoplatne rozhodnuté, konal bez zbytočných prieťahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

17. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal. Z § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde vyplýva, že ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

18. Sťažovateľka sa domáha priznania primeraného finančného zadosťučinenia proti okresnému súdu v sume 7 000 eur, pričom poukazuje na skutočnosť, že v jej veci ani napriek zjavne neprimeranej dĺžke konania nedošlo k právoplatnému rozhodnutiu, čo vyvoláva stav neistoty, bezprávia a nespravodlivosti, frustráciu a nervozitu.

19. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04, I. ÚS 257/08). Podľa názoru ústavného súdu v tomto prípade prichádza do úvahy priznanie finančného zadosťučinenia. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti aplikovaných aj ESĽP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

20. Vzhľadom na doterajšiu dĺžku konania vedeného okresným súdom, berúc do úvahy predmet napadnutého konania, obdobie právnej neistoty sťažovateľky, ale aj jej správanie a všetky okolnosti daného prípadu, ústavný súd považoval priznanie sumy 1 000 eur za finančné zadosťučinenie primerané konkrétnym okolnostiam napadnutého konania (bod 3 výroku tohto nálezu).

V.
Trovy konania

21. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

22. Ústavný súd priznal sťažovateľke náhradu trov konania z dôvodu právneho zastúpenia advokátom podľa § 11 ods. 3 a § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov pozostávajúcu z odmeny advokáta za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti). Za tieto úkony uskutočnené v roku 2023 patrí odmena v sume dvakrát po 208,67 eur a režijný paušál v sume dvakrát po 12,52 eur. Celkove teda trovy právneho zastúpenia predstavujú sumu 442,38 eur (bod 4 výroku tohto nálezu). Za úkon podania repliky k vyjadreniu okresného súdu ústavný súd odmenu

nepriznal, keďže neobsahuje žiadne nové skutočnosti ani argumentáciu, ktorá by ústavnému súdu nebola známa.

23. Priznanú náhradu trov konania je okresný súd povinný uhradiť na účet právnemu zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 Civilného sporového poriadku).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 24. augusta 2023

Ľuboš Szigeti
predseda senátu